

Poznań, 27.11.2025

Jerzy Babiak
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
Poznań

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgra Jarosława Pietrzaka
pt. „Samorządowa polityka społeczna w gminach miejsko – wiejskich województwa
wielkopolskiego w latach 2015-2019”,
Zielona Góra 2023, ss. 224,
napisanej pod kierunkiem promotora prof. dra hab. Jana Sikory
oraz promotora pomocniczego dra Jarosława Falkowskiego

Podstawa prawna

Podstawą prawną przygotowania recenzji była uchwała Rady Dyscypliny Naukowej
Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Zielonogórskiego

Uwagi wstępne

Niniejsza recenzja napisana została na podstawie pisma Przewodniczącego Rady
Dyscypliny Naukowej Ekonomia i Finanse, podpisanego przez prof. dr. hab. inż. Piotra
Kułyka, z dnia 25.08.2025 r.

Recenzowana rozprawa doktorska obejmuje 224 strony. Zgodnie ze spisem treści
składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów i zakończenia. Ponadto posiada bibliografię, w której
Autor wyróżnił opracowania, spisy: regulacji prawnych, dokumentów, stron internetowych i
danych statystycznych. Z uwagi na tematykę rozprawy w końcowej części pojawiają się także
spisy: rysunków, tabel i wykresów. Na końcu umieszczono, wymagane dla tego typu
opracowań, streszczenia w języku polskim i angielskim.

Ważna rola polityki społecznej w funkcjonowaniu współczesnego społeczeństwa.
Organizacja i finansowanie polityki społecznej znajduje się na dwóch poziomach:

- Poziom pierwszy – to element polityki państwa. Na tym szczeblu następuje finansowanie instytucji państwowych odpowiedzialnych za prowadzoną politykę społeczną, ale także wyznaczanie środków budżetowych, które następnie trafiają na poziom samorządu terytorialnego.
- Poziom drugi – to organizowanie, ale także w zakresie lokalnym finansowanie polityki społecznej na szczeblu samorządu. Kluczowe znaczenie posiada tutaj samorząd gminny. Doceniając rangę polityki społecznej dla społeczności lokalnej, ten obszar działalności wpisano do zadań własnych gminy.

Cel pracy, pytania badawcze, hipoteza

Autor jako cezurę wybrał okres 2015 – 2019. Uzasadniając taki wybór wskazuje, iż początek badań przypada na ostatni rok przed wprowadzeniem rządowego programu „Rodzina 500+”. Z kolei wybór roku 2019 związany jest z tym, iż jest to ostatni rok przez pandemią COVID 19.

Autor we wstępie pisze, iż celem pracy jest „rozpoznanie zakresu i uwarunkowań realizacji samorządowej polityki społecznej w przypadku małych gmin miejsko – wiejskich w województwie wielkopolskim” (s. 5).

Sformułowane w pracy dwa podstawowe pytania badawcze:

- czy polityka społeczna gminy jest kształtowana głównie przez obiektywne czynniki zewnętrzne?;

- czy polityka społeczna jest samodzielnie kształtowana przez jej władze lokalne?

oraz przyjęta hipoteza: polityka społeczna gminy jest kształtowana głównie przez obiektywne czynniki zewnętrzne, doprowadziły do przeprowadzenia badań empirycznych.

Metody badawcze

W badaniach własnych autor zastosował odpowiednio dobrane metody badawcze o charakterze jakościowym i ilościowym. Przede wszystkim rozpoczynając badania wykorzystał metodę analizy literatury przedmiotu. Następnie zastosował metodę analizy materiałów wtórnych w postaci publikacji Głównego i Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego, regulacjami prawnymi, informacjami zawartymi na stronach internetowych. Wykorzystał materiały urzędowe, sprawozdania, będące w posiadaniu badanych jednostek samorządu terytorialnego.

Przeprowadzając własne badania empiryczne (badania pierwotne) Autor posłużył się metodą sondażu diagnostycznego, w ramach której zastosował technikę wywiadu

niesformalizowanego. W badaniu pierwotnym pomocna okazała się także metoda obserwacji, w tym obserwacji bezpośredniej uczestniczącej.

Doktorant wykorzystał również podstawy metody statystycznej czego przykładem są ilościowe zestawienia w postaci tablic i wykresów.

Struktura pracy

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska składa się z sześciu rozdziałów. Dwa pierwsze rozdziały mają charakter teoretyczny, wprowadzający w tematykę dwóch głównych obszarów, tj. samorządu terytorialnego i polityki społecznej, pogranicze których stanowi obszar badawczy dysertacji.

I tak rozdział pierwszy dotyczy zadań i organizacji samorządu terytorialnego. Autor kreśli rys historyczny samorządności sięgając do czasów starożytnych. Następnie nakreśla ścieżki jego ewolucji we współczesnym już rozumieniu. Przeszukuje źródła stanowiące o początkach samorządności w Polsce. Kolejny podrozdział koncentruje się już na latach po II wojnie światowej i koncepcji odrodzenia samorządu terytorialnego, której wymiernym efektem była ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym¹. Dalej Autor omawia strukturę instytucjonalną samorządu terytorialnego, by w ostatniej części rozdziału skoncentrować się na gminie, jako podstawowej i zarazem najistotniejszej z punktu widzenia prowadzonych rozważań jednostce.

Drugi z rozdziałów teoretycznych dotyczy polityki społecznej realizowanej na szczeblu samorządowym. Celem wprowadzenia Doktorant zaczyna od ustalenia ram pojęcia polityki społecznej oraz uchwycenia jej istoty koncentrując się na szczeblu samorządowym. Dalej identyfikuje podmioty zaangażowane zarówno w wyznaczenie jej ram formalno - prawnych jak i realizację zadań. Miejsce samorządowej polityki społecznej w strategiach rozwoju społeczno – gospodarczego gminy stanowi temat ostatniej części tegoż rozdziału.

W rozdziale trzecim Autor przedstawia metodykę badań własnych porządkując informacje wedle logicznego schematu, wskazując w kolejności na cel i przedmiot badań, pytania i hipotezy badawcze, metody i techniki oraz omawiając przebieg i organizację badań.

W kolejnym rozdziale skupia się na diagnozie i opisie badanego terenu. Przedstawił w nim gospodarcze i społeczno – demograficzne aspekty badanych gmin miejsko – wiejskich. Zwrócił uwagę na rolnictwo, kulturę, sytuację ekonomiczną mieszkańców, problemy rynku

¹ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95

pracy oraz na potrzeby publiczne. Opisane problemy stanowiły podstawę tworzenia działań w zakresie polityki społecznej.

Rozdział piąty pt. „samorządowa polityka społeczna w badanych gminach miejsko – wiejskich. Stan obecny i problemy rozwoju” zawiera analizę wyników własnych badań Autora, stanowi kluczowe znaczenie dla realizacji celu badań. Omówił w nim formy samorządowej polityki społecznej oraz jej świadczenia na rzecz mieszkańców wybranych gmin. Zwrócił uwagę na problematykę społeczną, zdrowotną, prorodziną, problematykę mieszkaniową, oświatową i kulturową. Wskazał, że przedmiotowy charakter polityki społecznej łączy się z potrzebami lokalnej ludności oraz z możliwościami ich zaspokojenie przez jednostki samorządu terytorialnego. Ważne podkreślenia jest to, że Autor wyraźnie zaznaczył, że samorządowa polityka społeczna musi posiadać swoje miejsce w strategii rozwoju społeczno – gospodarczego każdej gminy. Rozdział napisany został na podstawie wyników badań empirycznych Autora. Zawiera interesującą analizę ilościowo – jakościową badanego tematu.

W rozdziale ostatnim „Rola lokalnych organizacji pozarządowych w polityce społecznej w wybranych gminach” Autor przedstawił rolę wybranych organizacji społecznych w realizacji polityki społecznej w wybranych gminach. Wskazał na potrzebę wsparcia tych organizacji dla gminnej polityki samorządowej. Rozdział kończy się krótką charakterystyką znaczenia Europejskiej Karty Samorządu terytorialnego w rozwoju samorządowej polityki społecznej małych i średnich gmin.

Podsumowując ten fragment recenzji należy podkreślić, że struktura pracy jest logicznie poprawna.

Ocena merytoryczna

Recenzowaną pracę doktorską pod względem merytorycznym, jako studium teoretyczno – empiryczne podjętego tematu, oceniam pozytywie. Autor w sposób samodzielny rozwiązał problem badawczy zawarty w pytaniach i hipotezie badawczej, w której stwierdził, że „ polityka społeczna gminy jest kształtowana głównie przez obiektywne jej czynniki zewnętrzne”. Dysertacja ma zalety audytoryczne, diagnostyczne i aplikacyjne. Przedstawione wyniki badań empirycznych, ich analiza ilościowo – jakościowa dowodzą, że autor dążył do ujęcia własnego rozpoznania badawczego tematu. Podjęte przez autora badania empiryczne wymagały znacznego nakładu pracy oraz indywidualnej aktywności.

Zaletą pracy jest to, iż wnioski końcowe formułowane przez Autora niniejszej dysertacji mają charakter nie tylko poznawczy, lecz także wymiar aplikacyjny. Autor przy ich

formułowaniu wykorzystał nie tylko dostępną literaturę przedmiotu, przeprowadzone badania typu desk research, lecz także własną wiedzę i doświadczenie pozyskane w trakcie wieloletniej pracy w instytucjach samorządu terytorialnego (Aktualnie pełni II kadencję Burmistrza Miasta i Gminy Dobrzyca).

Recenzowana rozprawa doktorska zawiera zatem wartościowy materiał diagnostyczny i praktyczny ukoronkowany na realizację polityki społecznej w społecznościach lokalnych. Treść rozprawy mieści się w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Uwagi metodyczne

Oceniając stronę metodyczną pracy pragnę podkreślić, że jest ona poprawna. Uwagi, jakie mogę skierować do Doktoranta w zakresie metodycznym są następujące:

- ograniczona jest literatura przedmiotu ukierunkowana na polski charakter pracy, przy skromnych ilościowych pozycjach zagranicznych;
- w ramach badań problemu pomocne byłoby badania ankietowe wśród mieszkańców badanych gmin korzystających z różnych form gminnej pomocy społecznej;
- tematyka pracy ma charakter sondażowy;
- przeprowadzone badania zawarte w recenzowanej pracy mogą służyć do weryfikacji funkcjonowania polityki w innych gminach podobnej wielkości usytuowanych w różnych regionach kraju;
- warto byłoby problem kontynuować wykorzystując inne badania empiryczne prowadzone na próbie reprezentatywnej małych i średnich gmin w Polsce.

Uwagi formalne

- pojedyncze litery na końcu wiersza, tzw. „sieroty” przenieść na początek kolejnego – uwaga estetyczna dotyczy całego tekstu,
- s. 5, 14 wiersz od góry – jest: „Kozmin wielkopolski”, a powinno być: „Kozmin Wielkopolski”,
- s. 10, 8 wiersz od dołu – „Mówiąc Model funkcjonowania samorządu – nawet w szerokim jego znaczeniu – był odmienny w zaborach.” – wykreślić „Mówiąc”

Kończąc treść recenzji proszę Doktoranta o ustosunkowanie się w trakcie publicznej obrony do następujących zagadnień:

5

1. rozwinąć problem finansowania gminnej polityki społecznej, w tym wskazać źródła finansowania wewnętrzne i zewnętrzne oraz strukturę;
2. wskazać najważniejsze potrzeby mieszkańców badanych gmin w zakresie form polityki społecznej;
3. jakie działania podejmują gminy w obszarze polityki senioralnej;
4. wskazać krótko na narzędzia ewaluacji realizowanej miejsko – gminnej polityki społecznej w kontekście wyników badań własnych.

Konkluzja

Oceniając rozprawę doktorską mgra Jarosława Pietrzaka stwierdzam, że cel zasadniczy pracy został zrealizowany. Biorąc pod uwagę merytoryczny poziom dysertacji, intelektualne zaangażowanie Autora w jej przygotowanie oraz trafność i aktualność wyciąganych ocen uznaję, iż przedłożona do recenzji monografia spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim zgodnie z Ustawą o stopniach i tytule naukowym (art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki Dz. U. z 2003 r., nr 65 poz. 595). Na tej podstawie wnoszę o przyjęcie rozprawy mgra Jarosława Pietrzaka jako pracy doktorskiej i o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów procedury przewidzianej do przeprowadzenia przewodów doktorskich.

